

Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право

УДК 343.9

Філатова Євгенія Василівна

аспірантка кафедри

адміністративного і кримінального права юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Filatova Yevheniia

Postgraduatee of the Department of

Administrative and Criminal Law at the Law Faculty

Oles Honchar Dnipro National University

ORCID: 0009-0007-4045-2545

**АНАЛІЗ ПОГЛЯДІВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ПРЕЗУМПЦІЇ
ЗГОДИ ТА НЕЗГОДИ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ АНАТОМІЧНИХ
МАТЕРІАЛІВ ЛЮДИНИ
ANALYSIS OF CITIZENS' VIEWS ON THE PRESUMPTION OF
CONSENT AND DISSENT IN HUMAN ANATOMICAL MATERIAL
TRANSPLANTATION**

Анотація. Вступ. Оскільки, є проблеми щодо нестачі анатомічних матеріалів людини для трансплантації, постає актуальне питання, як вирішити цю проблему. У статті буде проаналізовано сферу трансплантології та впливу поглядів громадян на законодавчо-правові акти. Ґрунтуючись на чинне законодавство, у статті буде зроблений розбір актуальних питань з визначеної тематики з можливістю їх вирішення.

Мета. Метою даної статті є висвітлення актуальних проблем у правовому аспекті осмислення розвитку трансплантології в Україні, з огляду

на виклики сучасності, аналізі: обізнаності, поглядів та думок громадян України їх впливу на законодавчо-правові акти щодо висвітленої теми.

Матеріали і методи. Матеріал підготовлений на основі соціологічного дослідження (прокоментувати свій погляд щодо сфери трансплантології), яке передбачає стихійне опитування респондентів різної статі, соціального статусу та рівня освіти, містить кількісний аналіз даних у збиранні та отриманні первинних емпіричних відомостей про певні думки, знання та соціальні факти, що становлять предмет дослідження, шляхом письмової, індивідуальної взаємодії дослідника й респондента щодо заданої сукупності на основі індукційного принципу.

Результати. У процесі дослідження виявлено, що більшості студентам притаманний низький рівень усвідомлюваної проблеми щодо нестачі анатомічних матеріалів людини для трансплантації. За результатами дослідження 40 % були за те, щоб ввести презумпцію згоди, інші 60 % були проти, але одна третина проголосувавши проти, вважаються щодо введення презумпції згоди, оскільки є моральні аспекти та власні страхи. За висновками, можна зазначити, що низький ступінь популяризації трансплантації анатомічних матеріалів людини в Україні, є прогалиною у законодавстві, оскільки це один з вирішальних аспектів прийняття рішень та розуміння про навколишні проблеми медичної сфери.

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу щодо аналізу впливу на розвиток трансплантології, а саме: надання згоди або незгоди на посмертне донорство у різних країнах Світу.

Ключові слова: право, закон, трансплантологія, медицина, опитування, дослідження.

Summary. *Introduction.* Due to problems with the shortage of human anatomical materials for transplantation, the question of how to address this issue becomes relevant. The article will analyze the field of transplantology and the influence of citizens' views on legislative acts. Based on current legislation, the author of the article will dissect current issues on the defined topic with the possibility of their resolution.

Objective. The purpose of this article is to highlight current problems in the legal aspect of understanding the development of transplantology in Ukraine, considering contemporary challenges, and analyzing the awareness, views, and opinions of Ukrainian citizens and their influence on legislative acts regarding the highlighted topic.

Materials and Methods. The material is prepared based on a sociological study (comment on your view on the field of transplantology), involving spontaneous polling of respondents of different gender, age, social status, and education levels. It includes a quantitative analysis of data collection and obtaining primary empirical information about specific opinions, knowledge, and social facts that constitute the subject of the study. This is done through written and individual interaction between the researcher and the respondent regarding the specified population based on the inductive principle.

Results. During the study, it was found that most students have a low level of awareness of the problem of the shortage of human anatomical materials for transplantation. According to the research results, 40% were in favor of introducing a presumption of consent, while the remaining 60% were against it. However, one-third of those who voted against it consider introducing the presumption of consent due to moral aspects and personal fears. In conclusion, it can be noted that the low level of popularization of the transplantation of human anatomical materials in

Ukraine is a gap in legislation since it is one of the decisive aspects of decision-making and understanding of the surrounding issues in the medical field.

Perspectives. In future scientific research, it is proposed to focus on analyzing the impact on the development of transplantology, namely obtaining consent or dissent for post-mortem donation in different countries worldwide.

Key words: *law, legislation, transplantology, medicine, survey, research.*

Постановка проблеми. Законодавство України про трансплантацію базується на Конституції України та складається з Основ законодавства України про охорону здоров'я й інших законодавчих актів, що регулюють відносини з питань, пов'язаних з охороною здоров'я, цього Закону. Надання згоди або незгоди на вилучення анатомічних матеріалів у померлих осіб регулюється статтею 16 Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» (далі – Закон). Світовий досвід донорства органів поділяється на дві юридичні моделі відбору анатомічних матеріалів людини, які схвалені Всесвітньою організацією охорони здоров'я. Вони зводяться до двох презумпцій: згоди та незгоди. Наразі в Україні діє презумпція незгоди, це означає, що людина не згодна, що після її смерті, робили в неї забір органів, якщо прижиттєво вона на це не дасть згоду. Презумпція згоди означає, що після смерті людини в неї робиться забір органів, якщо вона прижиттєво не виразила свою незгоду, подавши про це заяву у компетентний орган [1]. У всьому світі спостерігається невідповідність потреби в органах до кількості доступних трупних органів. Слід зазначити, близькі родичі померлого не завжди погоджуються надавати згоду щодо вилучення анатомічних матеріалів для трансплантації з тіла померлої близької людини. Дану проблему можна вирішити шляхом популяризації теми донорства в Україні, адже трансплантологія відіграє важливу роль в загальному розвитку країни, метою

якої є зменшення рівня смертності серед важко хворих людей та забезпечення реалізації конституційного та природного права людини на життя та охорону здоров'я. Ще одним варіантом даної проблеми, є ввести зміни до законодавства та прийняти презумпцію згоди на трансплантацію органів.

За даними Українського центру трансплант-координації, на 2023 рік, 2 тисячі українців чекають на пересадку органів, з них найбільше пацієнтів очікують на пересадку нирки. Лише одній людині з десяти виконують пересадку органу. На жаль, є дефіцит донорів. Нестача донорських органів є одним з актуальних питань, яке полягає у швидкості вирішення проблем, пов'язаних зі здоров'ям реципієнтів. Розв'язання цих проблеми може стати популяризація надання згоди на посмертне донорство або внесення змін до законодавства щодо презумпції згоди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі результати досліджень указаної тематики відобразили у своїх працях такі українські вчені, як: Мусієнко А.В. [14, с. 133] котрий зазначив, що ситуація, що існує сьогодні, змушує багатьох громадян нашої держави щороку виїздити за кордон для отримання необхідного лікування, а державу — витратити значні бюджетні кошти на організацію такого лікування, і тим самим фінансуючи розвиток систем медичного обслуговування інших країн замість власної країни. Світова практика має різні підходи до розв'язання проблеми дефіциту донорських органів. Зокрема в багатьох країнах діє «презумпція згоди», за якої згода на вилучення органів після смерті особи не вимагається (Іспанія, Фінляндія, Австрія, Бельгія, Данія). В інших країнах діє «презумпція незгоди», яка передбачає наявність попередньої згоди людини або її родичів на проведення вилучення органів для трансплантації (Німеччина, Японія, США, Великобританія).

Стрілка В.Є. [15, с. 6] також наголошує про потребу донорських органів: «Головна причина того, що українські лікарні не надають послуги з трансплантації – це відсутність органів». Коваль Д.М., Руденко К.В. [11, с. 4] акцентують увагу, що кількість пацієнтів, які потребують трансплантації сердець, значно перевищує кількість донорських сердець. Через зрозумілі причини, можливою є лише посмертна трансплантація. З 2001 по 2019 рік включно в Україні проведено лише 5 трансплантацій серця, хоча потреба складає близько 200 операцій щорічно.

У роботі Мусієнко А.В., Жук А.М. [16, с. 160] зазначили: що, трансплантологія продовжує відчувати труднощі, що пов'язано з багатьма аспектами, як медико-технологічного, так і етико-правового характеру. Майкут Х.В. [17, с. 56] наголошує, що якщо розглядати презумпцію згоди з точки зору моралі, її застосування є неприйнятним. Однак, якщо розглядати презумпцію згоди з позиції оптимізації часу при вчиненні необхідних дій з метою трансплантації, її можна виправдати за умови існування сформованої системи потенційних донорів.

Закріплення на законодавчому рівні презумпції незгоди, на думку Міщук І.В. [18] є однією з причин, що гальмує розвиток трансплантології в нашій державі. Повністю погоджується з таким твердженням Новицька М.М. [19] яка вважає, що зміна концепції надання згоди могла б істотно вплинути на подальший розвиток трансплантаційної сфери. Карпюк А.М., Модель Т.М. [20] зазначили: особливо гостро постає проблема відсутності державної програми розвитку координації так званого «трупного донорства». Тобто, відсутня належна правова процедура вилучення органів із померлої людини задля подальшої їх трансплантації. Ця процедура гальмується через недосконалість чинного законодавства.

Разом з тим залишаються не вирішеними проблемні питання у частині: осмислення розвитку трансплантології в Україні, з огляду на виклики сучасності, аналізі: обізнаності, поглядів та думок громадян України їх впливу на законодавчо-правові акти щодо висвітленої теми.

Мета даної статті є висвітлення актуальних проблем у правовому аспекті осмислення розвитку трансплантології в Україні, з огляду на виклики сучасності, аналізі: обізнаності, поглядів та думок громадян України їх впливу на законодавчо-правові акти щодо висвітленої теми.

Матеріали і методи. Матеріал підготовлений на основі соціологічного дослідження, яке передбачає стихійне опитування респондентів різної статі, соціального статусу та рівня освіти, містить кількісний аналіз даних у збиранні та отриманні первинних емпіричних відомостей про певні думки, знання та соціальні факти, що становлять предмет дослідження, шляхом письмової, індивідуальної взаємодії дослідника й респондента щодо заданої сукупності на основі індукційного принципу. Анонімне опитування проходило у 2023 році. 30 людей від 18 до 60 років взяли участь в опосередкованому опитуванні, які мали змогу прокоментувати свій погляд щодо сфери трансплантології та проаналізувати їх ставлення до презумпції згоди чи незгоди, зміни нормативно-правових актів. В анкеті були наявні питання, такі як: питання щодо зміни законодавства, а саме: чи потрібно зробити презумпцію згоди; висловити свої думки щодо попереднього питання. Погляди та обґрунтування питань у респондентів частково збігалося, тому у статті наведенні виокремлені думки, які між собою не повторюються, але кожний коментар несе за собою певну масову думку.

Виклад основного матеріалу. В Україні за січень-вересень 2023 року було проведено 406 трансплантацій [2]. З кожним роком трансплантологія в Україні розвивається, все більше українців мають змогу зробити операцію не

виїжджаючи за кордон. Трансплантологи успішно пересаджують серце, нирки, печінку, легені та підшлункову залозу. Як зазначено в Українському центрі трансплант-координації – стабільно залишається вищим відсоток трансплантацій від померлого донора: 64 % – від посмертного і 36 % – від живого донора. Співвідношення трансплантування органу від живого донора та мертвого – є одним з показників дієздатності системи трансплантації. Згідно зі статтею 20 Закону, реклама анатомічних органів забороняється, крім соціальної реклами з метою популяризації трансплантації органів [1]. Проведення інформаційно-просвітницької роботи із залученням громадських об'єднань, засобів масової інформації, а також суб'єктів взаємодії, які здійснюють заходи популяризації трансплантації анатомічних матеріалів людини в Україні, з використанням сучасних каналів комунікації, для підвищення рівня усвідомлення проблеми нестачі донорських органів для застосування трансплантації як спеціального методу лікування, рівня поінформованості населення.

Отже, свої погляди, певні думки про предмет дослідження респонденти пояснили наступним:

Респондент № 1: *«Людина має бути проінформована про згоду або не згоду на посмертне донорство у свого сімейного лікаря і при здоровому глузді і ясній пам'яті або написати заяву про погодження або написати відмову. Тіло є власністю кожної людини й лише вона має вирішувати, що з ним робити після її смерті. Часто погляди родичів не збігаються через релігію і так далі, тому вони можуть дати або не дати згоду на трансплантацію органів і йти проти волі власника тіла, якщо прижиттєво донором це ніяк не було зафіксовано документально».*

Відповідно до статті 16 Закону, кожна повнолітня дієздатна особа має право у будь-який час подати письмову заяву про згоду або незгоду на

посмертне донорство своєму сімейному лікарю. Дана заява не потребує нотаріального посвідчення. Людина має право за життя змінювати свої рішення необмежену кількість разів. Заяви щодо згоди на вилучення з тіла померлої особи анатомічних матеріалів містять конфіденційні відомості щодо померлої особи, які захищаються законодавством [1].

Респондент № 2: *«З точки зору раціональності, використання органів померлих стане величезною допомогою живим людям. Але з точки зору моралі та релігійних традицій, встановлення «презумпції згоди» – недопустимо. Людина має сама надавати згоду на це. Набагато кращим рішенням буде популяризація цього питання в масах, надання обов'язкової відповіді людини при деяких діях в медичних закладах».*

Респондент № 3: *«Багато людей і досі не хочуть, щоб їх розрізали після смерті й хочуть бути похороненими без хірургічного втручання. Гадаю, наразі таких людей більше, тому не маємо змушувати купу людей робити документи на відмову. Хоча я за донорство після смерті. Не зробила документ, проте в планах є».*

Відповідно до статті 20 Закону, реклама анатомічних органів забороняється, крім соціальної реклами з метою популяризації трансплантації органів. Проведення інформаційно-просвітницької роботи із залученням громадських об'єднань, засобів масової інформації, а також суб'єктів взаємодії, які здійснюють заходи популяризації трансплантації анатомічних матеріалів людини в Україні, з використанням сучасних каналів комунікації, для підвищення рівня усвідомлення проблеми нестачі донорських органів для застосування трансплантації як спеціального методу лікування, рівня поінформованості населення.

Відповідно до статистики Українського центру трансплант-координації, посмертно було проведено за 2021 рік – 171, за 2022 рік – 214 трансплантацій

анатомічних матеріалів людини (нирка, печінка та серце) [3; 4]. Також слід зазначити, близькі родичі померлого не завжди погоджуються надавати згоду щодо вилучення анатомічних матеріалів для трансплантації з тіла померлої близької людини. Дану проблему можна вирішити шляхом популяризації теми донорства в Україні, адже трансплантологія відіграє важливу роль в загальному розвитку країни. Пожертва органів померлої особи це є правовий спосіб допомогти іншим важкохворим людям, яких врятовують методом лікування.

Зазвичай, сімейні лікарі ніяк не популяризують донорство. Громадяни частіше всього дізнаються про це із засобів масової інформації, соціальної реклами, якої в Україні на цю тему дуже мало. Більшість країн, розуміючи всю необхідність популяризації цієї теми, регулярно випускають соціальну рекламу, покликану не лише розповісти людям про донорство органів, а й спонукати їх до порятунку людей таким чином. Візуальний посил допомагає наочно зрозуміти, наскільки донорство органів є важливим, і що навіть одна людина після своєї смерті може врятувати кілька життів. Так, наприклад, католицька церква Іспанії приймає участь у висвітленні даної проблеми за допомогою соціальної реклами, роздаючи під час служби значки з таким текстом: «Не забирайте свої органи на небеса, вони тут потрібні». А бразильська реклама показує, що не обов'язково працювати, пожежником, щоб рятувати людей, можна після смерті стати донором і врятувати сім життів. Цікавий формат соціальної реклами про посмертне донорство органів розробили у Мексиці, яка пропонує стати донором та «прожити життя двічі». Отже, в Україні робота з поширення соціальної реклами донорства анатомічних матеріалів людини, має необхідність масштабування, яка матиме високий потенціал для формування позитивної громадської позиції.

Респондент № 4: *«Згода на використання органів людини для трансплантації після її смерті, є її правом, а не обов'язком. І презумпція незгоди підтверджує дане право. Дана проблема, на мій погляд, повинна вирішуватися шляхом заповнення спеціальної форми особою під час реєстрації в лікарні та прикріпленні її до сімейного лікаря, де особа буде вказувати чи згодна вона на це, потім дана інформація буде вноситися до відповідної бази даних, до котрої матимуть доступ лікарі при необхідності й неможливості отримання згоди від особи в конкретний момент. Тіло людини залишається її власністю навіть після смерті й презумпція згоди порушує дане положення природного права. Насправді, видається, що презумпція згоди буде сприяти незаконній торгівлі органів та зловживанням у сфері охорони здоров'я, як було у справі «Майборода проти України» № 14709/07 Європейського суду з прав людини. Справа стосувалась тверджень заявниці за статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) про те, що держава-відповідач (Україна) не змогла захистити її право на інформовану згоду у зв'язку з нефректомією (хірургічним видаленням нирки), проведеною під час надання їй невідкладної допомоги «09» березня 2002 року, коли вона перебувала без свідомості, а також від приховування її лікарями у післяопераційний період інформації про видалення нирки».*

Відповідно до законодавства, якщо людина не хоче, щоб після її смерті родичі віддали її органи для трансплантації, вона може написати заяву про незгоду у свого сімейного лікаря. Лікар передає цю інформацію Українському центру трансплант-координації. Трансплант-координатор якому подано заяву, повинен протягом 24 годин вносить данні відомості до Єдиної державної інформаційної системи трансплантації органів та тканин [1].

Щодо сприяння незаконній торгівлі органів та зловживанням у сфері охорони здоров'я, можна зазначити наступне. Відповідно до статті 143 Кримінального кодексу України, вилучення у людини шляхом примушування або обману її органів або тканин з метою їх трансплантації – карається обмеженням волі на строк до 3 років або позбавленням волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років [5]. Щодо справи «Майборода проти України» № 14709/07 у даній справі є порушення порядку трансплантації, вчинені щодо реципієнта: здійснення трансплантації без попереднього надання реципієнту повної, об'єктивної інформації про майбутнє оперативне втручання; здійснення трансплантації без попереднього отримання від реципієнта згоди на дане оперативне втручання. 13 квітня 2023 року Європейський суд з прав людини Постановив, що по цій справі було порушено статтю 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) [6; 7].

Респондент № 5: *«Презумпція згоди відкриває двері для чорних трансплантологів ширше. Не може (не має) існувати будь-якої «згоди» за замовчуванням, не тільки в медичній сфері, а в будь-якій іншій також».*

Торгівля людськими органами заборонена: Кримінальним кодексом України; Конвенцією Організацій Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності; Конвенцією Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми.

Реалізація чорної трансплантології в країні складний процес, зокрема через термін зберігання самих органів. Серце та легені придатні для трансплантації після вилучення впродовж 4-6 годин. Печінка життєздатна поза тілом 8-12 годин. Цього часу ніяк не вистачить, щоб доставити їх до реципієнта та виконати пересадку органів.

Респондент № 6: *«Згоден на презумпцію згоди попри моральну незгоду з нею, оскільки це може врятувати життя людей».*

На наш погляд, основні чинники, котрі обумовлюють актуальність правового регулювання трансплантології в нашій країні, можна поділити на дві групи: що раніше сформувалися і виникли останнім часом. До першої групи належать обставини, актуальні як у період зародження трансплантації, так і нині. Мова йде про морально-етичні, правові та медичні аспекти констатації смерті мозку людини, тривалість проведення реанімаційних заходів тощо. Реалії ж сьогодення додали низку проблем, з яких виділяються: визначення правового статусу тканин і органів після вилучення з організму, наділення правом розпоряджатися тілом померлої людини, особливості правомірності донорства живих людей, потенційна небезпека криміналізації трансплантології.

Респондент № 7: *«Для мене немає однозначної відповіді, тому що у випадку презумпції згоди, можуть з'явитися випадки, коли людині допомогли відправитися на той світ для органів, також у родичів загиблого можуть бути релігійні чи ще якісь протиріччя. Але, в той самий час, я за згоду, бо кожен орган людини – це, теоретично, одне врятоване життя».*

Відповідно до статті 52 Закону, медичні працівники зобов'язані надавати медичну допомогу у повному обсязі пацієнту, який знаходиться в невідкладному стані. Активні заходи щодо підтримання життя пацієнта припиняються у разі, якщо стан людини визначається як незворотна смерть.

Моментом незворотної смерті людини є момент смерті її головного мозку або її біологічна смерть. Смерть мозку визначається при повному й незворотному припиненні всіх його функцій, що реєструється при працюючому серці і штучній вентиляції легень. Констатація смерті мозку людини здійснюється консилиумом лікарів закладу охорони здоров'я, в якому

знаходиться пацієнт, на підставі діагностичних критеріїв смерті мозку людини. За фактом констатації смерті мозку людини консилиум лікарів складає акт, який підписується всіма членами консилиуму та долучається до медичної документації пацієнта. До складу консилиуму лікарів не можуть бути включені лікарі, які беруть участь у вилученні анатомічних матеріалів та їх трансплантації, а також трансплант-координатор закладу охорони здоров'я [1].

Респондент № 8: *«Далеко не кожен хоче йти та підписувати якісь документи на згоду (або незгоду) на вилучення органів після смерті. Якщо ввести «презумпцію згоди», то це врятує багато життів, оскільки донорів органів буде легше знайти. А ті кому дійсно важливо, щоб його органи не вилучали після смерті зможе підписати відповідні документи».*

В Україні лист очікування на трансплантацію органів – загальний. Він формується у 32 медичних закладах з органної трансплантації на основі рішення консилиум лікарів та вноситься до Єдиної державної інформаційної системи трансплантації (далі – Система). Реципієнт може бути внесений до листа очікування на підставі заяви до одного з закладів, які проводять пересадку органів та мають право змінити центр трансплантації – 1 раз на 6 місяців. Але, загальна тривалість перебування в листі очікування людини – зберігається.

Для розподілу органів у кожного реципієнта визначається статус екстреності операції від найвищого (I) до найнижчого (III) для реципієнтів нирок, легень та (IV) для реципієнтів серця, для реципієнтів печінки статус екстреності (I) та нараховуються бали за шкалою MELD/PELD відповідно до Порядку розподілу анатомічних матеріалів та критерії встановлення пар донор-реципієнт затвердженого Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17.06.2022 № 1041 [8].

Згідно з даними Українського центру трансплант-координації, станом на початок травня 2023 року в Україні у листі очікування перебуває 2161 пацієнт, а саме очікують такі органи: 1409 – нирок, 348 – серце, 326 – печінку, 33 – легень, 24 – підшлункової залози, 18 – комплексу «серце-легені». Як зазначалось раніше, щодо статистики посмертного донорства, було проведено за 2021 рік – 171, за 2022 рік – 214 трансплантацій анатомічних матеріалів людини (нирка, печінка та серце). Переважно, донорами стають пацієнти, які померли внаслідок порушення мозкового кровообігу (одна з причин дорожньо-транспортна пригода). Так, наприклад, тіло посмертного донора досліджується на багато захворювань, одні з них: аналіз крові на ВІЛ, гепатити, сифіліс та інші. Забір крові донора для досліджень береться в найкоротші терміни, але повинно пройти не більше 24 годин після смерті людини [9]. Отже, донорство є найвищим проявом людяності й жертвності. Пожертва органів померлої особи це є правовий спосіб допомогти іншим важкохворим людям, яких врятовують методом лікування.

Респондент № 9: *«Будь-який функціонуючий орган може надати можливість іншій людині на повноцінне життя або ж навіть врятувати його».*

Суспільство завжди шанує донорів та дякує тим, хто приймає рішення написати заяву про «презумпцію згоди» або у важкій ситуації родичам померлої рідної людини, прийняти рішення надати згоду про посмертне донорство, яка врятує чиєсь життя.

Так, наприклад, в Україні у липні 2023 року врятували дівчинку 6 років. Їй пересадили серце від хлопчика, якому було 4 роки. У хлопчика констатували смерть мозку – шансів вижити не було. Мама хлопчика прийняла важке, але виважене рішення – підписала згоду на забір органів синочка, врятувавши дівчинку та ще двох хлопчиків, яким трансплантували нирки та печінку. Фото

мами, яка слухає, як серце її сина б'ється в грудях дівчинки, не лишало байдужим нікого. «Оце й означає: смертю смерть подолав», – коментували в мережі українці.

28 українців, 3 з яких – діти, 2023 року отримали нові серця. Це – велике досягнення української трансплантології. Перше донорське серце в Україні пересадили в грудні 2019 року саме в Ковелі. У 2021 році у львівській лікарні швидкої допомоги трансплантували серце хлопчику 13 років. Це була перша пересадка серця дитині в Україні. Всі донори були старшими 18 років. Зараз в Інституті серця Міністерства охорони здоров'я України на новий орган очікують понад 20 дітей.

На нашу думку, закріплення на законодавчому рівні презумпції незгоди, є однією з причин, що гальмує розвиток трансплантології в нашій країні. Також, популяризація органів відповідно до законодавства є важливим кроком у розвитку медицини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, як можна зазначити, респонденти зазначили свої думки щодо трансплантології, презумпції згоди та незгоди. Більшість громадян за те, щоб можна було пересаджувати органи після смерті, але частина з них вважаються щодо введення презумпції згоди, оскільки є моральні аспекти та власні страхи. Трансплантація органів та тканин є дієвим способом збереження та продовження повноцінного життя людини. В Україні є всі необхідні передумови, котрі потрібні на подальший розвиток цієї сфери, адже трансплантологія відіграє важливу роль в загальному розвитку країни. Популяризація трансплантації органів і донорства серед громадян є довготривалим процесом, який, відповідно до досвіду інших країн, може тривати десятиріччя.

За результатами дослідження ми дійшли до певних висновків:

- закріплення на законодавчому рівні презумпції незгоди, є однією з причин, гальмування розвитку трансплантології в нашій в Україні;
- популяризація органів відповідно до законодавства є важливим кроком у розвитку медицини;
- розроблення дієвої програми протидії торгівлі людьми, яка удосконалисть нормативно-правові акти. Також, відповідно до цієї програми, проведення інформаційно-просвітницької роботи допоможе зменшити страхи респондентів, щодо небезпеки для власного здоров'я стати потенційним незаконним донором.

Надалі, існує вектор для подальшого розвитку сфери трансплантології в Україні. Проте, необхідно визначити та вирішити ряд ключових питань, які на сьогодні залишаються поза межами діючого правового регулювання. Це наголошує на необхідності вжиття термінових заходів для створення ефективних механізмів вирішення цих проблем та нормативного врегулювання ситуації в цій важливій галузі медицини. В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу щодо аналізу впливу на розвиток трансплантології, а саме: надання згоди або незгоди на посмертне донорство у різних країнах Світу.

Література

1. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17.05.2018 № 2427-VIII: станом на 07.01.2022. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 28. Ст. 232. URL: <http://surl.li/frpmz> (дата звернення: 24.12.2023).
2. За 9 місяців трансплантацій виконано більше, аніж за попередній рік. *Український центр трансплант-координації – Спеціалізована державна*

- установа. URL: <https://utcc.gov.ua/za-9-misyatsiv-transplantatsij-vykonano-bilshe-anizh-za-poperednij-rik/> (дата звернення: 24.12.2023).
3. Статистика 2021. *Український центр трансплант-координації – Спеціалізована державна установа.* URL: <https://utcc.gov.ua/statystyka/statystyka-2021/> (дата звернення: 24.12.2023).
  4. Статистика 2022. *Український центр трансплант-координації – Спеціалізована державна установа.* URL: <https://utcc.gov.ua/statystyka/statystyka-2022/> (дата звернення: 24.12.2023).
  5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III: станом на 01.12.2023. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал парламенту України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20231201> (дата звернення: 24.12.2023).
  6. Справа «Майборода проти України» (Заява № 14709/07): станом на 13.04.2023. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал парламенту України.* URL: <http://surl.li/ohoHo> (дата звернення: 26.12.2023).
  7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): станом на 01.08.2021. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал парламенту України.* URL: <http://surl.li/huud> (дата звернення: 26.12.2023).
  8. Про внесення змін до Порядку розподілу анатомічних матеріалів та критеріїв встановлення пар донор-реципієнт та Положення про врегулювання діяльності трансплант-координаторів: Наказ Міністерство охорони здоров'я, станом на 26.08.2022. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал парламенту України.* URL: <http://surl.li/ohomt> (дата звернення: 26.12.2023).

9. Деякі питання реалізації Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» щодо біоімплантатів, ксеноімплантатів, медико-біологічних вимог до тварин, умов їх утримання, порядку вилучення у тварин анатомічних матеріалів для виготовлення ксеноімплантатів: Постанова Кабінету Міністрів України, станом на 17.02.2022. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <http://surl.li/lnxtu> (дата звернення: 26.12.2023)
10. Шанс на життя: історія шестирічної дівчинки з донорським серцем. *Укрінформ: українське національне інформаційне агентство*. URL: <http://surl.li/pldws> (дата звернення: 26.12.2023).
11. Коваль Д., Руденко К. Трансплантація органів = порятунок людських життів: роль трансплант-координатора. *Аналітична записка. ГО «Український центр європейської політики»*, 2019. 30 с. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Transplantatsiya-organiv-poryatunok-lyudskyyh-zhyttiv_rol-transplant-koordynatora.pdf (дата звернення: 26.12.2023).
12. Конвенція Організацій Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, станом на 04.02.2004. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <http://surl.li/frezu> (дата звернення: 26.12.2023).
13. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, станом на 21.09.2010. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <http://surl.li/aaefi> (дата звернення: 26.12.2023).
14. Мусієнко А. В. Основні детермінанти та чинники механізмів державного управління у сфері трансплантології. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 12. С. 132–135.

15. Стрілка В. В. Державна політика у сфері трансплантології: магістерська дипломна робота. Київ: Київська школа економіки, 2020. 35 с.
16. Мусієнко А. В., Жук А.М. Стан та тенденції реформування правового регулювання трансплантації органів та тканин людини в Україні. *DICTUM FACTUM*. 2023. № 1(13). С. 159-167.
17. Майкут Х. В. Правове регулювання донорства та трансплантації за законодавством України: окремі аспекти. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 7 (21). С. 50-60.
18. Новицька М. М. Адміністративно-правове регулювання трансплантації анатомічних матеріалів людині в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Суми, 2019. 267 с.
19. Міщук І. В. Удосконалення адміністративно-правового регулювання трансплантації органів і тканин людини на основі зарубіжного досвіду: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2014. 21 с.
20. Карпюк А.М., Модель Т.М. Кримінально-правові проблеми трансплантології в Україні: шляхи їх вирішення та перспективи розвитку. *Актуальні проблеми правового регулювання в Україні та країнах ближнього зарубіжжя: Матеріали XI міжнародної науково-практичної Інтернет конференції*. 2021. С 143-154.

References

1. Pro zastosuvannia transplantatsii anatomicznykh materialiv liudyni: Zakon Ukrainy vid 17.05.2018 № 2427-VIII: stanom na 07.01.2022. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. 2018. № 28. St. 232. URL: <http://surl.li/frpmz> [in Ukrainian].
2. Za 9 misiatsiv transplantatsii vykonano bilshе, anizh za poperednii rik. *Ukrainskyi tsentr transplant-koordinatsii – Spetsializovana derzhavna*

- ustanova*. URL: <https://utcc.gov.ua/za-9-misyatsiv-transplantatsij-vykonano-bilshe-anizh-za-poperednij-rik/> [in Ukrainian].
3. Statystyka 2021. *Ukrainskyi tsentr transplant-koordynatsii – Spetsializovana derzhavna ustanova*. URL: <https://utcc.gov.ua/statystyka/statystyka-2021/> [in Ukrainian].
  4. Statystyka 2022. *Ukrainskyi tsentr transplant-koordynatsii – Spetsializovana derzhavna ustanova*. URL: <https://utcc.gov.ua/statystyka/statystyka-2022/> [in Ukrainian].
  5. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III: stanom na 01.12.2023. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiinyi vebportal parlamentu Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20231201> [in Ukrainian].
  6. Sprava «Maiboroda proty Ukrainy» (Zaiava № 14709/07): stanom na 13.04.2023. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiinyi vebportal parlamentu Ukrainy*. URL: <http://surl.li/ohoho> [in Ukrainian].
  7. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod (z protokolamy) (Ievropeiska konventsiiia z prav liudyny): stanom na 01.08.2021. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiinyi vebportal parlamentu Ukrainy*. URL: <http://surl.li/huud> [in Ukrainian].
  8. Pro vnesennia zmin do Poriadku rozpodilu anatomichnykh materialiv ta kryteriiv vstanovlennia par donor-retsypient ta Polozhennia pro vrehuliuvannia diialnosti transplant-koordynatoriv: Nakaz Ministerstvo okhorony zdorovia, stanom na 26.08.2022. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiinyi vebportal parlamentu Ukrainy*. URL: <http://surl.li/ohomt> [in Ukrainian].
  9. Deiaki pytannia realizatsii Zakonu Ukrainy «Pro zastosuvannia transplantatsii anatomichnykh materialiv liudyni» shchodo bioimplantativ, ksenoimplantativ, medyko-biolohichnykh vymoh do tvaryn, umov yikh utrymannia, poriadku

- vylyuchennia u tvaryn anatomichnykh materialiv dlia vyhotovlennia ksenoimplantativ: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy, stanom na 17.02.2022. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiinyi vebportal parlamentu Ukrainy*. URL: <http://surl.li/lnxtu> [in Ukrainian].
10. Shans na zhyttia: istoriia shestyrichnoi divchynky z donorskym sertsem. *Ukrinform: ukrainske natsionalne informatsiine ahentstvo*. URL: <http://surl.li/pldws> [in Ukrainian].
  11. Koval D., Rudenko K. Transplantatsiia orhaniv = poriatunok liudskykh zhyttiv: rol transplant-koordynatora. Analitychna zapyska. *HO «Ukrainskyi tsentr yevropeiskoi polityky»*, 2019. 30 s. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Transplantatsiya-organiv-poryatunok-lyudskyh-zhyttiv_rol-transplant-koordynatora.pdf [in Ukrainian].
  12. Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty transnatsionalnoi orhanizovanoi zlochynnosti, stanom na 04.02.2004. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiinyi vebportal parlamentu Ukrainy*. URL: <http://surl.li/frezu> [in Ukrainian].
  13. Konventsiiia Rady Yevropy pro zakhody shchodo protydii torhivli liudmy, stanom na 21.09.2010. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiinyi vebportal parlamentu Ukrainy*. URL: <http://surl.li/aaefi> [in Ukrainian].
  14. Musiienko A. V. Osnovni determinanty ta chynnyky mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia u sferi transplantolohii. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 2018. № 12. S. 132–135. [in Ukrainian].
  15. Strilka V. V. Derzhavna polityka u sferi transplantolohii: mahisterska diplomna robota. Kyiv: Kyivska shkola ekonomiky, 2020. 35 s. [in Ukrainian].
  16. Musiienko A. V., Zhuk A.M. Stan ta tendentsii reformuvannia pravovoho rehuliuвання transplantatsii orhaniv ta tkanyn liudyny v Ukraini. *DICTION FACTUM*. 2023. № 1(13). S. 159-167. [in Ukrainian].

17. Maikut Kh. V. Pravove rehuliuвання donorstva ta transplantatsii za zakonodavstvom Ukrainy: okremi aspekty. *Nauka i tekhnika sohodni*. 2023. № 7 (21). S. 50-60. [in Ukrainian].
18. Novytska M. M. Administratyvno-pravove rehuliuвання transplantatsii anatomicnykh materialiv liudyny v Ukraini: dys. kand. yuryd. nauk: 12.00.07. Sumy, 2019. 267 s. [in Ukrainian].
19. Mishchuk I. V. Udoskonalennia administratyvno-pravovoho rehuliuвання transplantatsiiorhaniv i tkanyn liudyny na osnovi zarubizhnoho dosvidu: avtoref. dys. kand. yuryd. nauk: 12.00.07. Kyiv, 2014. 21 s. [in Ukrainian].
20. Karpiuk A.M., Model T.M. Kryminalno-pravovi problemy transplantolohii v Ukraini: shliakhy yikh vyrishennia ta perspektyvy rozvytku. Aktualni problemy pravovoho rehuliuвання v Ukraini ta krainakh blyzhozho zarubizhzhia: *Materialy XI mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi Internet konferentsii*. 2021. S 143-154. [in Ukrainian].